

İlahiyat Fakültelerinde Kur'an Dersleri İle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri

Yusuf ALEMDAR*

Özet

Bu makale, Türkiye'deki İlahiyat fakültelerinde lisans öğrenimi düzeyinde okutulmakta olan Kur'an derslerindeki sorunları tespit etmeyi ve onlara çözüm önerisinde bulunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma kapsamında 38 sorudan oluşan bir anket hazırlandı ve bu, 8 fakültede 183 öğrenciye uygulandı. Bundan sağlanan veriler ışığında öne çıkan problemlerin başında; İlahiyat fakültelerinde Kur'an'a ayrılan ders saatlerinin azlığı ama toplamda diğer derslerin yoğunluğu, Kur'an derslerine giren öğretim elemanlarının çağdaş eğitim yöntemlerini bilme ve uygulama konusunda yeterli olmamaları ve Kur'an derslerinde müzik ile teknolojik olanaklardan gerektiği kadar yararlanmamaları gelmektedir. Elde edilen bu ve daha başka sonuçların değerlendirilmesinin ardından, yazar tarafından çözüme yönelik bir dizi teklifte bulunuldu. Bunların en önemlileri ise; Kur'an ders(lerinin) saatlerinin artırılması, hocaların pedagojik formasyon açısından kendilerini geliştirmeleri ve müzik ile teknolojik imkânların bu derslerde geniş ölçüde kullanılması gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakültesi, Kur'an Dersi, Kur'an Hocası, Öğrenci, Kur'an Öğretiminde Problemler ve Çözümler.

Abstract

The aim of this article is to determine the problems in the teachings of the Qur'an at bachelors level in the faculties of theology and to offer suggestions towards its solution. A questionnaire was distributed to 183 students from 8 faculties of theology. It was found that participants complain about the limited hours allocated for the teaching of the Qur'an in contrast to the intensity of other subjects totally. They claimed that the lecturers of the Qur'an are limited in terms of training and application regarding the modern teachings methods. They suggested that musical as well technological methods be employed as required. In the light of the results the author put a number of suggestions. Among these are that the teaching hours of the Qur'an is to be increased, that the lecturers of the Qur'an should be willing to develop their pedagogical skills further; and, last but not

* Dr., Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi, Sivas
(alemdar@cumhuriyet.edu.tr).

least, that Qur'an lecturers should employ the musical as well as technological potentials in their teachings.

Key Words: Faculty of Theology, Teaching of the Qur'an, Lecturer of the Qur'an, Student, Problems in the Teaching of the Qur'an and Solutions.

GİRİŞ

Türkiye'deki İlahiyat fakültelerinin ders çizelgelerinde Kur'an-ı Kerim öğretimi ile ilgili iki çeşit ders yer almaktadır. Bunlardan biri zorunlu olan ve üçüncü sınıfa kadar okutulan *Kur'an Okuma ve Tecvîd* dersleri, diğeri ise son sınıfta görülen ve seçimlik dersler arasında bulunan *Güzel Kur'an Okuma* dersidir.

Bir hayli zamandır izlenen gelişim sürecinden hareketle, İlahiyat fakültelerine yönelik şu gözlemler ortaya konulabilir:

Din bilimleri alanındaki yüksek öğrenim, 1982 yılında yeni bir yapılanma sürecine girmiştir. Bu bağlamda, yurt genelinde yüksek tahsil düzeyinde dinî eğitim sunan müesseseler; "*İlahiyat Fakültesi*" adıyla tek çatı altında toplanmış ve bu okullara hazırlık sınıfı getirilmiştir. Fakat 1998'de İlahiyat fakültelerinden bu sınıfların kaldırılması yoluna gidilmiştir.

Buna paralel olarak, bu fakültelerin öğrenci kontenjanları azaltılmış ve -üniversiteye giriş sistemi gereği dolaylı yoldan- İ.H.L. mezunları buraları tercih etmeye zorlanmış, dolayısıyla beslenme kaynakları -âdetâ- tek okul türüne indirgenmiştir.

Tespit edildiği kadarıyla İ.H.L. öğrencileri ve mezunlarının ekseriyeti kızlardan ibaret olduğu için, ÖSS sonucu İlahiyat fakültelerine girmeye hak kazanan öğrencilerin çoğunluğu da hâliyle kızlardan oluşmaktadır (ki, bu tablonun, ankete katılan deneklerin cinsiyet dağılımlarına yansıdığı görülecektir).

Fizikî mekânları ve öğretim elemanları aynı kalmasına, hatta daha da gelişmesine rağmen; bunların eski seviyeleri korunamamıştır.

Buralardan mezun olanların istihdam alanları epey daraltılmıştır.

İlahiyat fakülteleri bünyesinde İlköğretim D.K. ve A.B. bölümleri açıldıktan sonra, İlahiyat bölümlerini bitirenlerin büyük çoğunluğu D.İ.B. teşkilatında görev almaya sanki mecbur bırakılmıştır.

Hâl böyle iken, o kurumda vazife yapmanın ve "nitelikli din görevlisi" olmanın bir gereği olarak Kur'an derslerinin kalitesi -ne yazık ki- yükseltilememiştir. Ancak bu gelişmelerin öncesinde; yani

öteden beri Kur'an dersleri, İlâhiyat fakültelerinde güçlük çekilen, öğrenciler için -maalesef- problem teşkil eden, hatta bazen sorun oluşturmaya kadar varan derslerden biri olagelmıştır.

Bunun nedenleri arasında çok şey söylenmiştir ve daha da söylenebilir. Örneğin; Kur'ân-ı Kerîm'in yapısından kaynaklanan çok yönlülüğü ve kendine hâs özelliği, onun hakkında var olan bilgi eksikliği, kıraat zâfiyeti, Kur'an ders saatlerinin azlığı, geçmişte alınan yanlış eğitim ve bunu düzeltme zorluğu, ağız bozukluğu ve ezber yapma yeteneğinin olmaması; kısaca altyapı yetersizliği veya yokluğu gibi sebepler sıralanabilir. Acaba denilen ve bilinenlerin dışında daha başka gerekçeler var mıdır ve bunların birbirine oranı ne nispettedir?

Oysa ki, daha çok Din İşleri sahasında vazife alacaklar için Kur'ân-ı Kerîm'in yeri oldukça mühimdir. Zira bunlar için en büyük sermaye Kur'an birikimidir. Hele de Kur'an Kursu öğreticiliği ve cami hizmetleri alanlarında çalışacaklar açısından bu durum daha büyük bir önem arz etmektedir.

O halde, öncelikle bu işi akademik düzeyde meslek edinenler, bu konudaki aksaklıkları bir an evvel saptamalı ve alınacak tedbir-
lere hiç vakit kaybetmeden başvurmalıdır.

I. ANKET DÖKÜMÜ

Ülkemizdeki İlâhiyat fakültelerinde lisans seviyesinde okutulan Kur'an derslerindeki eksiklikleri belirlemek ve çözüm önerilerinde bulunmak amacıyla hazırlanan ve 38 sorudan meydana gelen anket kapsamında deneklere üç çeşit soru yöneltilmiştir. Birinci türdekiler *Bağımsız Değişkenler*, ikinciler *Bağımlı Değişkenler*, üçüncüler ise *Nominal* tipli sorulardır. Son kategoride yer alan bazı soruların cevap hanelerinde öğrencilere kanaatlerini 'yazıyla' belirtebilecekleri bir seçenek olanağı da sunulmuştur.

Anket çerçevesinde oluşturulan tablolar, soru tiplerine göre (ve yukarıda belirtildiği gibi) üç ana-başlık hâlinde değil de -soruların içerikleri ve birbirleriyle ilişkileri kapsamında- yapılan bir sınıflama doğrultusunda 11 alt-başlık hâlinde deşifre edilecektir (ki, bu yöntem, -konu bütünlüğünü sağlamak bakımından- teknik olarak daha doğru bulundu).

A- Demografik Faktörler

Tablo: 1

Üniversite Adı	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Atatürk - Erzurum	25	13,7
Cumhuriyet - Sivas	26	14,2
Dicle - Diyarbakır	24	13,1

Dokuz Eylül - İzmir	26	14,2
Marmara - İstanbul	10	5,5
Onsekiz Mart-Çanakkale	19	10,4
Selçuk - Konya	40	21,9
S. Demirel - Isparta	13	7,1
Toplam	183	100,0

Tablo: 2

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Bay	54	29,5
Bayan	129	70,5
Toplam	183	100,0

Ankete katılan denekleri tanımayı amaçlayan bu iki tablo ve devamındaki sorular incelendiğinde, bunların muhtevası hakkında şunlar söylenebilir:

Hâlen ülkemizde lisans düzeyinde öğrenci kabul eden [24-(2+2)=] 20 İlahiyat Fakültesi¹ arasından 8 tanesinde bu anket çalışması uygulandı ki, bunlar yukarıda isimleri -harf sırasıyla- yer alan üniversiteler bünyesinde ve adı geçen şehirlerde faaliyet gösterenlerdir².

Bu fakülteleri seçerken iki nokta göz önünde bulunduruldu:

- Yurdumuzun Batı, Orta ve Doğusunu eksen alması,
- Bir eskilerden, bir de yenilerden olması.

Dikkat edileceği üzere, bu şartlara uyan (4+4=) 8 İlahiyat Fakültesi ilgi alanımıza girmiştir.

Buna göre; Marmara Bölgesi'nden İstanbul-Marmara (eski) ve Çanakkale-Onsekiz Mart (yeni), Ege-Akdeniz bölgelerinden Dokuz

¹ İlgililerce bilindiği üzere; Türkiye'de kanûnen kurulmuş ve resmîyet kazanmış 24 İlahiyat Fakültesi vardır. Ancak bunlardan iki tanesi henüz lisans düzeyinde eğitime başlamamış durumdadır. Bunlar, Eskişehir - Osman Gazi ile Antalya - Akdeniz Üniversitelerine bağlı İlahiyat fakülteleridir. Diğer iki fakülte ise, aslında ilk açıldıklarında lisans eğitimine başladıkları halde, sonradan YÖK kararıyla bir süreden beri bu haklarından mahrum kılınanlardır. Bunlar da, Malatya - İnönü ile Van - Yüzüncü Yıl Üniversiteleri bünyesindeki İlahiyat fakülteleridir.

² Bu vesileyle, anketin zikredilen yerlerde uygulanmasını sağlayan akademisyen arkadaşlarım -tablodaki sırayla- Murat Kumbasar, Metin Bozan, Ziya Şen, Murat Sülün, Mahmut Salihoğlu, Muhammet Tasa ve Bilal Gökkır Beylere minnet ve şükranlarımı arz ederim.

Aslında bu anketi uygulamayı bilhassa arzu ettiğimiz yerlerden biri de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi idi. Ancak ilgili dekanlık makamı buna sıcak bakmadığı için bu tasarımızı orada gerçekleştiremedik. Buna rağmen, bu konuda bizden yardımını esirgemeyen dostum M. Akif Koç'a teşekkürlerimi sunarım.

Eylül (eski) ve Süleyman Demirel (yeni), İç Anadolu Bölgesi'nden Selçuk (eski) ve Cumhuriyet (yeni), Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden ise Atatürk (eski) ve Dicle (yeni) üniversiteleri bünyesindeki İlâhiyat fakülteleri bu ankete dâhil edilmiştir.

Adı geçen fakültelerde 2006-2007 Akademik Yılı'nın Bahar (II.) Dönemi'nde bu anketi uygulama imkânı bulunmuştur.

Bu çalışmada denekler seçilirken de iki husus gözetilmiştir:

a) Sözkonusu öğrencilerin -fakülte öğrenimleri sırasında tüm Kur'an derslerini almaları/görmeleri hasebiyle- son (IV.) sınıfın ikinci yarıyılında; yani okulu bitirme aşamasında olmaları (ki, okulu vaktinde bitiremeyip sene/yarıyıl kaybederek mezuniyet devresini uzatanlar -az sayıda da olsa- bunlar içerisinde mevcuttur),

b) Yine aynı öğrencilerin normal İlâhiyat Bölümü'nde bulunmaları (ki, bundan dolayı İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümlerine devam eden öğrenciler buna katılmamıştır).

Bu kriterler doğrultusunda 54'ü erkek, 129'u da kız olmak üzere toplam 183 öğrenciye bu anket uygulanmıştır.

Deneklerin üniversiteye gelmeden evvelki durumlarını saptamaya yönelik sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen sonuçlara göre; öğrencilerin çok büyük bir kısmı, İmam-Hatip Lisesi ve İlâhiyat Fakültesi dışında herhangi bir Kur'an eğitimi almamış vaziyettedir. İmam-Hatip Lisesi ve İlâhiyat Fakültesi öncesinde bir veya daha fazla sene (Yaz kursları ya da herhangi bir Kur'an kursunda yahut dışarıdan özel ders görmek suretiyle) Kur'an eğitimi alanlar içinde ise, hafızlık (Kur'an'ı ezberleme) çalışması yapanların sayısı oldukça azdır. Oysa bundan önceki kuşaklarda; sözelimi, bizim jenerasyonumuzun İlâhiyat fakülteleri öğrencileri arasında, böylesi öğrenim görmüş ve hafızlığını tamamlamış çok sayıda insan bulunurdu.

Bu itibarla hâl-i hazırda İlâhiyat Fakültesi öğrencilerinin şu an sahip oldukları Kur'an okuma seviyelerinin ve ezber düzeylerinin oluşmasında (okul. veya kişisel bazda) en etkili olan faktörler, Kur'an'ı yüzünden okuma noktasında İmam-Hatip Lisesi, ezber birikimleri noktasında ise İlâhiyat Fakültesi'dir. Bunları sırasıyla Kur'an Kursu, Yaz kursları ve özel olarak alınan dersler takip etmektedir. Bu verilerden anlaşılacağı üzere; öğrenciler, Kur'an öğrenimi açısından İlâhiyat fakültelerine büyük ölçüde birikimsiz ve donanımsız gelmektedirler. Ekseriyetinin İlâhiyat öncesine dayanan Kur'an bilgisi, İmam-Hatip Lisesi'nde aldığı eğitimden ibaret gözükmektedir.

Buna rağmen, öğrencilere; "Diğer arkadaşlarınızla karşılaştırdığınızda Kur'an okuma seviyenizi nasıl buluyorsunuz?" biçiminde bir soru yöneltildiğinde iyimser yanıtlar alınmıştır:

Tablo: 3

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Çok kötü	5	2,7
Kötü	6	3,3
Orta halli	73	39,9
İyi	84	45,9
Çok iyi	15	8,2
Toplam	183	100,0

Tabloya bakıldığında; deneklerden, Kur'an okuma düzeyleri orta derecenin üstünde olanlar, büyük bir yekûn tutmaktadır. Bu da umut vaat edici bir durum olarak görülebilir. Bunun doğruluğunu tespit etmeyi öngören bir başka sorudan alınan cevaplar da bunu teyit etmektedir:

"Fakülte öğrenciliğiniz süresince Kur'an derslerinden aldığınız notların ortalaması yaklaşık olarak kaçtır?" şeklindeki soruya verilen karşılıklar da şöyledir:

Tablo: 4

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
50-59	4	2,2
60-69	17	9,4
70-79	41	22,7
80-89	69	38,1
90-100	50	27,6
Toplam ³	181	100,0

Söylendiği gibi, demografik faktörler kısmındaki öğrencilerin kişisel yaklaşımıyla, bağımlı değişkenler kısmında yer alan bu soruya verilen cevaplar arasında neredeyse tam bir uyum var denilebilir. Nitekim hocaların öğrencilere takdir ettiği notlarla onların kendilerini değerlendirmesi, birbiriyle uygunluk arz etmektedir. Bu da güzel bir netice olsa gerektir⁴.

³ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genelle oranı % 1,1'dir.

⁴ Bu nokta şunun için önemliydi: İnsanlar herhangi bir alanda kendilerini iyi-güzel bulabilirler ama başkaları ona aynı gözle bakmayabilir. Bu iki bakış-açısı birbiriyile örtüşürse, kişinin kendini nasıl gördüğü, bir değer kazanır. Örneğin; biz de öğrencilerin, sıklıkla şu mazeretin arkasına sığındıklarına tanık oluyoruz: "Hocam tek başıma okurken çok güzel okuyorum ama sizin karşınızda çok sıkılıyorum; bu yüzden çok yanlış yapıyorum." Fakat bunca yıllık tecrübe bize şunu gösterdi: Talebe, doğru okuduğunu zannetse bile, aslında o, yalnızken de Kur'an'ı öyle

B- İlâhiyat Fakültesi'ne Karşı Tutum

Katılımcılardan istenen diğer bir bilgi de, onların, hâlen öğrencisi oldukları bu yüksek öğretim kurumuna gönüllü gelip-gelmedikleri konusuydu. Bunu belirlemek için; "İlâhiyat Fakültesi'ni severek ve isteyerek tercih ettim" şeklinde hazırlanan sorudan alınan cevaplar şu şekildedir:

Tablo: 5

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	24	13,3
Katılmıyorum	43	23,8
Kararsızım	21	11,6
Katılıyorum	46	25,4
Tamamen Katılıyorum	47	26,0
Toplam ⁵	181	100,0

Ardından, yukarıdaki yanıtları test etmek ve hâlen bu durumlarını koruyup-korumadıklarını kontrol etmek amacıyla; "İlâhiyat öğrenimi görmekten ve İlâhiyatçı kimliği kazanmaktan dolayı memnun ve mutluyum" biçiminde bir soru daha soruldu. Bunun sonucu da şöyledir:

Tablo: 6

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Katılmıyorum	2	1,1
Katılmıyorum	4	2,2
Kararsızım	24	13,1
Katılıyorum	73	39,9
Tamamen Katılıyorum	80	43,7
Toplam ⁶	183	100,0

Bu iki tablo arasında bir korelasyon kurulduğunda, büyük ölçüde bir değişikliğin olduğu gözlenmiştir. Şöyle ki, öğrencilerin yarısından biraz fazlası İlâhiyat'a kendi arzusu/rızası ile gelmişken; bu rakam, fakülte öğrenimi sırasında oldukça artmış gözükmektedir. Bunun anlamı, başlangıçta buraya isteksiz olarak gelen (ankete katılanların yarıya yakını tutarındaki) birçok öğrenci, sonradan burayı sevmiştir. Yani adayların İlâhiyat'a gelirken yaşadıkları olumsuz ve karamsar hava, fakültede olumlu ve umutlu bir duyguya dönüşmüştür. Bu da sevindirici bir gelişmedir.

okuyamamaktadır. Gerçekte öğrenci, Kur'an Kıraati sahasında uzman olan biri tarafından kontrol edildiğinde ancak hatalarının farkına varmaktadır, diye düşünüyoruz.

⁵ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genelle oranı % 1,1'dir.

⁶ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap yok; ancak -dikkat edileceği üzere- "Hiç Katılmıyorum" şikkini işaretleyen de olmamıştır.

C- Kur'an Derslerini Değerlendirme

Öğrencilerin Kur'an derslerini sevip-sevmedikleri yönündeki fikirlerini öğrenmek amacıyla onlara; "İlâhiyat Fakültesi'ndeki dersler içinde Kur'an, en çok sevdiğim dersler arasında yer almaktadır" sorusu yöneltildi. Alınan yanıtlar şu şekildedir:

Tablo: 7

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	5	2,8
Katılmıyorum	32	17,8
Kararsızım	20	11,1
Katılıyorum	88	48,9
Tamamen Katılıyorum	35	19,4
Toplam ⁷	180	100,0

Verilen cevapların ne derece inandırıcı olduğunu anlamak gayesiyle -olaya tersinden bakarak- deneklere şu iki soru soruldu:

"Kur'an dersi benim için sıradan bir ders gibidir; bence onun diğer derslere göre herhangi bir ayrıcalığı yoktur"

Tablo: 8

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	83	45,4
Katılmıyorum	76	41,5
Kararsızım	10	5,5
Katılıyorum	12	6,6
Tamamen Katılıyorum	2	1,1
Toplam	183	100,0

Ve; "Benim için okulu bitirmek, Kur'an'ı iyi öğrenip öğrenmeme kaygısından daha fazla bir önceliğe sahiptir"

Tablo: 9

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	64	35,0
Katılmıyorum	81	44,3
Kararsızım	17	9,3
Katılıyorum	17	9,3
Tamamen Katılıyorum	4	2,2
Toplam	183	100,0

⁷ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 3 olup, bunun da genelle oranı % 1,6'dır.

Bu üç tablodan çıkan neticeye göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu Kur'an derslerini sevmektedir. Hatta diğer dersler yanında Kur'an'a duyulan ilgi, yaklaşık olarak %70 nispetinde iken; sonrasında bu sonuç, öteki derslerden bağımsız olarak test edildiğinde, bu oranın olumlu istikamette ve belirgin biçimde arttığı görülmektedir. Bu ise, Kur'an'ın, İlâhiyat öğrencileri için hiç de sıradan ve önemsenmeyecek bir ders olmadığı manasına gelmektedir. Öyle ki, çoğunun nazarında Kur'an'ı öğrenmek, fakülteden mezun olmaktan daha fazla bir önceliğe sahiptir.

Bunlarla da yetinilmeyerek; hakikaten onların bu cevaplarında samimi olup-olmadıklarını saptamak için, kendilerine Kur'an derslerinin saatleri konusunda iki soru daha yöneltildi:

"İlâhiyat Fakültesi'nde Kur'an'a ayrılan ders saatlerini yeterli görüyorum"

Tablo: 10

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	60	33,1
Katılmıyorum	74	40,9
Kararsızım	18	9,9
Katılıyorum	22	12,2
Tamamen Katılıyorum	7	3,9
Toplam ⁸	181	100,0

Ve; "Kur'an derslerinin saatleri artırılmalıdır"

Tablo: 11

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	5	2,8
Katılmıyorum	17	9,4
Kararsızım	17	9,4
Katılıyorum	71	39,4
Tamamen Katılıyorum	70	38,9
Toplam ⁹	180	100,0

Bu iki tablo da gösteriyor ki, İlâhiyat öğrencileri gerçekten Kur'an derslerine ilgi duymakta ve müfredatta buna ayrılan ders saatlerini yeterli görmemektedir. Birbirini destekleyen iki soru karşılığında alınan cevaplardan, bunu açıkça görmek mümkündür.

⁸ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genelle oranı % 1,1'dir.

⁹ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 3 olup, bunun da genelle oranı % 1,6'dır.

Buna göre denekler; hem şu an İlâhiyat fakültelerinde uygulanmakta olan ders programlarında yer alan Kur'an ders saatlerini az bulmakta, hem de -bunu teyit edercesine- bu ders saatlerinin artırılmasını talep etmektedir.

D- Kur'an'a Yaklaşım Tarzı

"İlâhiyat Fakültesi talebesi" hüviyetini taşıyan kişinin indinde Kur'an-ı Kerim'in iki vasfı vardır: Biri normal bir ders konusu olmak, diğeri de İlâhî bir eser olmak. İşte Kur'an'ın, herhangi bir ders olarak algılanmasından öte, Semavî; dolayısıyla ayrıcalıklı bir Kitap olmasından kaynaklanan hususî konumu nedeniyle; acaba buna İlâhiyat öğrencileri tarafından özel bir ilgi duyuluyor mu diye merak edildi ve soruldu:

"Genel olarak Kur'an okuma alışkanlığınız nasıldır?"

Tablo: 12

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Pek okumam	7	4,1
Sadece konular gerektikçe	10	5,8
Mübarek gün ve gecelerde	9	5,2
Hatim indirmek amacıyla Arapçasından	40	23,3
Meal olarak Türkçesinden	4	2,3
Arapçasından ve Mealinden birlikte	102	59,3
Toplam ¹⁰	172	100,0

"Mecbur kalmadığınız halde kendi başınıza Kur'an'la ne sıklıkla meşgul olursunuz?"

Tablo:13

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiçbir zaman	3	1,7
Nadiren	15	8,3
Bazen	57	31,5
Genellikle	85	47,0
Her zaman	21	11,6
Toplam ¹¹	181	100,0

"İlâhiyat Fakültesi öğrenciliğiniz boyunca Kur'an'ı tahminen kaç defa yüzünden hatmetmiş olabilirsiniz?"

¹⁰ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 11 olup, bunun da genele oranı % 6,0'dır.

¹¹ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genele oranı % 1,1'dir.

Tablo: 14

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç	22	12,4
1-2 kez	50	28,2
3-4 kez	53	29,9
5-6 kez	20	11,3
6'dan fazla	32	18,1
Toplam ¹²	177	100,0

"İlâhiyat'ı bitirdikten sonra Kur'an'la doğrudan ilişkisi olan bir işte çalışmayı arzu ediyorum"

Tablo: 15

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	5	2,7
Katılmıyorum	11	6,0
Kararsızım	27	14,8
Katılıyorum	73	40,1
Tamamen Katılıyorum	66	36,3
Toplam ¹³	182	100,0

Bu dört tablo incelendiğinde katılımcıların Kur'an'a ders olarak değil de bizzat Kur'an olduğu için ona yaklaşımları ve onunla alâ-kadar olmaları çok yüksek düzeydedir. Buna göre; ders zorunlulu-ğu haricinde öğrencilerin hiç de azımsanmayacak bir bölümü, Kur'an'ı Arapça metni ve Türkçe meâliyle birlikte okurken; önemli bir kısmı da, onu sadece Arapça orijinalinden hatmetmektedir. Bu davranışın bilinçli bir okuyuş olduğu söylenebilir. Nitekim peşinden gelen iki tabloya bakıldığında, bunun doğruluğu ortaya çıkmaktadı-r. Zira katılımcıların, hiçbir mecburiyet olmadığı halde Kur'an'la başbaşa geçirdikleri zaman dilimleri, o kadar da küçümsenecek seviyede değildir. Kezâ, Kur'an'ı baştan sona okuma (hatmetme) sayıları da memnuniyet verici rakamlarda seyretmektedir. Bununla da yetinilmiyor; öğrencilerin büyük çoğunluğu, fakülte mezuniyet-leri sonrasında (Tablo: 13) meslek olarak Kur'an'la bağlantılı bir işte çalışmayı istemektedir. Bu da bize, -daha fazlası arzu edilse bile- İlâhiyat öğrencilerinin Kur'an'a -derslerin dışında- bireysel ve sosyal yaşamlarında özel bir ilgilerinin olduğu intibasını vermektedir.

¹² Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 6 olup, bunun da ge-nele oranı % 3,3'tür.

¹³ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 1 olup, bunun da ge-nele oranı % 0,5'tir.

E- Kur'an Derslerinde Ağırlık Verilen Hususlar

Öğrencilerin gözüyle acaba Kur'an dersleri verilirken/işlenirken ve onların başarı durumları değerlendirilirken daha çok hangi konulara önem ve özen gösterilmektedir. Ders hocaları tarafından hangi noktalar üzerinde daha fazla durulmaktadır; yani hocalar özellikle nelere dikkat etmektedirler? İşte bu gibi hususları tespit etmek amacıyla deneklere şu sorular yöneltildi:

"İlâhiyat Fakültesi'ndeki Kur'an derslerinde yüzünden güzel okumaya daha çok önem veriliyor"

Tablo: 16

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	19	10,4
Katılmıyorum	50	27,5
Kararsızım	28	15,4
Katılıyorum	68	37,4
Tamamen Katılıyorum	17	9,3
Toplam ¹⁴	182	100,0

"İlâhiyat Fakültesi'ndeki Kur'an derslerinde başarı/geçmek için ezberler daha büyük rol oynuyor"

Tablo: 17

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	1	,5
Katılmıyorum	36	19,7
Kararsızım	30	16,4
Katılıyorum	91	49,7
Tamamen Katılıyorum	25	13,7
Toplam	183	100,0

"İlâhiyat Fakültesi'ndeki Kur'an derslerinde harflerin yerinden doğru telaffuz edilmesi ve Tecvîd kurallarına titizlikle uyulması daha çok dikkate alınıyor"

¹⁴ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 1 olup, bunun da genele oranı % 0,5'tir.

Tablo: 18

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	6	3,3
Katılmıyorum	33	18,1
Kararsızım	20	11,0
Katılıyorum	102	56,0
Tamamen Katılıyorum	21	11,5
Toplam ¹⁵	182	100,0

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde; Kur'an derslerinde birinci derecede önem atfedilen hususun Mehâric-i hurûf ve Tecvîd kâidelerinden oluşan teorik konular olduğu, ikinci derecede ezber müfredâtının ağırlık taşıdığı ve son olarak da yüzünden okuma çalışmalarının çok az yer aldığı görülmektedir.

Bu verilerden anlaşıldığı kadarıyla; İlâhiyat fakültelerinde görev yapan Kur'an/Kiraat öğretim elemanları, derslerde Tecvîd bilgileri ile ta'lim çalışmaları üzerinde yoğun olarak durmaktadırlar. Hemen ardından, -bunun kadar olmasa da- hocalar nazarında Kur'an ezberleri mühim bir yer tutmaktadır. Yüzüne okuma alıştırmaları ise, hocalar nezdinde -maalesef- bu sıralamanın en gerisinde durmaktadır.

F- Kur'an'a Duyulan İlginin Fakülte Kaynaklı Nedenleri

Her insanın, her müslümanın Kur'an'a duyduğu ilgi ve onunla kurduğu ilişki farklı boyuttadır ki, bunun çok değişik nedenleri vardır. Hepimiz için normal olan bu durumun İlâhiyat öğrencileri cephesindeki görünümünü ve sebeplerinin fakülte ile alakalı yönlerini saptamak için onlara şu sorular yöneltildi:

"İlâhiyat Fakültesi'nde Kur'an derslerinin bize yeterince sevdirildiğini düşünüyorum"

Tablo: 19

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	24	13,3
Katılmıyorum	81	44,8
Kararsızım	31	17,1
Katılıyorum	40	22,1
Tamamen Katılıyorum	5	2,8
Toplam ¹⁶	181	100,0

¹⁵ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 1 olup, bunun da genele oranı % 0,5'tir.

¹⁶ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genele oranı % 1,1'dir.

"İlâhiyat Fakültesi'ndeki Kur'an derslerinin işleniş biçimini genel olarak beğeniyorum"

Tablo: 20

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	24	13,1
Katılmıyorum	72	39,3
Kararsızım	43	23,5
Katılıyorum	40	21,9
Tamamen Katılıyorum	4	2,2
Toplam	183	100,0

Bu iki tablo üzüntü verici bir içeriğe sahiptir. Çünkü öyle görülüyor ki, öğrencilere Kur'an'ın ve ona ait ders(ler)in sevdirilmesi noktasında doğrudan okulun, dolaylı olarak da hocaların pek fazla bir etkisi bulunmamaktadır. Demek ki, katılımcıların çoğunda var olan Kur'an sevgisinin kökeninde, fakülteden ziyade dışarıdan kaynaklanan faktörler daha fazladır.

İşte bu acı tablonun nasıl ortaya çıktığını, öğrencilerin hangi gerekçelerle Kur'an derslerine karşı ilgisiz davrandıklarını ve meselenin altında ne gibi problemlerin yattığını araştırmaya; dolayısıyla fakülte-içi sorunları belirlemeye yönelik olarak da nominal değerli şu soru soruldu:

"İlâhiyat Fakültesi'ndeki Kur'an derslerine yeteri kadar ilgi duymuyorsanız, sizce bunun en önemli sebebi nedir?"

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Diğer dersler daha fazla ilgimi çekiyor	9	5,8
Hep aynı şeylerin tekrarı yapılıyor	39	25,3
Dersin hocasından kaynaklanıyor	53	34,4
Ezberler can sıkıcı	12	7,8
Başka (Lütfen yazarak belirtiniz)	41	26,6
Toplam ¹⁷	154	100,0

Alınan cevaplar şaşırtıcı olmadı. Zira tarafımızdan da gözlemlendiği gibi, en büyük problem hoca kaynaklıdır. İkinci sırada yer alan yazılı cevaplar daha sonra değerlendirileceği için onlara burada yer verilmeyecektir. Fakat bunu takip eden tekrarlar meselesi, yine hoca merkezli bir husustur. Bu da öncekine eklenirse, ortaya çok daha vahim bir yüzde çıkmaktadır.

¹⁷ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 29 olup, bunun da genele oranı % 15,8'dir.

Burada şu noktanın altını çizmek gerekmektedir: Kur'an derslerinin bahisleri çok sınırlıdır. Sözel; Tecvîd kapsamına giren teorik konular küçük hacimli bir risaleden ibarettir. Ta'lîm çalışmaları, birkaç derse sığdırılabilecek niteliktedir. Ezberlenecek dua, ayet ve sureler de bellidir ve mahdut tutulmaktadır. Yüzünden okunacak yerler ise, Kur'an'ın yazılı metninden başka bir şey değildir. Hâl böyle olunca; öğrenci, belki ta ilköğretim okulu yıllarından beri Kur'an dersi adına gördüğü şeylerle İlâhiyat Fakültesi'nde de karşılaşınca; tabiatıyla bu vaziyet, ona sıkıcı gelmekte ve bunu şikâyet mevzûu yapmaktadır.

Bu doğal ve olağan duruma rağmen yine de biz, bu dersin sevilmemesinin altında yatan olumsuzluğun en büyük kaynağının, - ne yazık ki- bu işi kendilerine meslek edinenlerin bizzat kendilerinden başkası değildir demekten kendimizi alamıyoruz.

Bu çalışma vesilesiyle; "nere(ler)de daha fazla memnuniyet veya hoşnutsuzluk var?" sorusunun cevabı aranabilirdi. Ancak bu meseleyi araştırmaya başvurulmadı. Çünkü böylesi bir saptama; direkt olarak sözkonusu üniversiteler bünyesinde yer alan İlâhiyat fakültelerini, endirekt olarak da oralarda görev yapan Kur'an/Kıraat öğretim elemanlarını hedef gösterirdi ki, bu, hiç de şık olmaz ve karşılanmazdı. Burada öngörülen amaç; kimin, neyi, nerede ve nasıl yaptığından ziyade; neyin, nasıl yapıldığını incelemek ve elde edilen neticeyi ortaya koymaktır. Açıkçası, kimseyi kırmama ve hiçbir kurumu rencide etmeme/incitmeme gibi bir yol izlenerek bu çalışmadan beklenen hedefe daha iyi varılabileceğine inanılmaktadır.

G- Kur'an Derslerinden Beklentiler

Kur'an dersleri kapsamında her fakültede, her bir öğretim elemanı tarafından yapılanların; yani hâl-i hazırdaki uygulamaların dışında ve ötesinde, öğrenciler bu dersten daha neler bekliyor tarzındaki merakı gidermek için onlara aşağıdaki sorular soruldu:

"Hocamızın derslerde Kur'an'dan sık sık örnek okuyuş sunması, Kur'an'ı daha iyi öğrenmemize önemli katkısı olur"

Tablo: 20

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	2	1,1
Katılmıyorum	12	6,6
Kararsızım	11	6,0
Katılıyorum	101	55,2
Tamamen Katılıyorum	57	31,1
Toplam	183	100,0

"Kur'an derslerinde bazı ayetlerin yer yer mealinin yapılması bize çok yarar sağlar"

Tablo: 21

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	3	1,7
Katılmıyorum	3	1,7
Kararsızım	4	2,2
Katılıyorum	91	50,3
Tamamen Katılıyorum	80	44,2
Toplam ¹⁸	181	100,0

"Tefsir derslerinde, -konu olarak- Kur'an'dan ezberlediğimiz yerlerin seçilmesi, hem Tefsir hem de Kur'an dersinin daha verimli geçmesine yol açar"

Tablo: 22

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	2	1,1
Katılmıyorum	8	4,4
Kararsızım	5	2,7
Katılıyorum	85	46,7
Tamamen Katılıyorum	82	45,1
Toplam ¹⁹	182	100,0

"Kur'an derslerinde yüzünden okumaya ağırlık verilmelidir"

Tablo: 23

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Katılmıyorum	4	2,2
Kararsızım	14	7,8
Katılıyorum	101	56,1
Tamamen Katılıyorum	61	33,9
Toplam ²⁰	180	100,0

"Kur'an derslerinde ezberlememiz gereken yerler azaltılmalıdır"

¹⁸ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genele oranı % 1,1'dir.

¹⁹ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 1 olup, bunun da genele oranı % 0,5'tir.

²⁰ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 3 olup, bunun da genele oranı % 1,6'dır.

Ayrıca bu soruda, ilginçtir ki; "Hiç Katılmıyorum" şikkını işaretleyen olmamıştır.

Tablo: 24

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	38	21,0
Katılmıyorum	90	49,7
Kararsızım	22	12,2
Katılıyorum	20	11,0
Tamamen Katılıyorum	11	6,1
Toplam ²¹	181	100,0

"Kur'an dersini alacağımız hocanın bizler tarafından seçilmesine fırsat tanınmalıdır"

Tablo: 25

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	2	1,1
Katılmıyorum	18	9,9
Kararsızım	17	9,4
Katılıyorum	81	44,8
Tamamen Katılıyorum	63	34,8
Toplam ²²	181	100,0

"İlâhiyat eğitimi boyunca Kur'an derslerini aynı hocadan almamız daha iyi olurdu"

Tablo: 26

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	22	12,3
Katılmıyorum	48	26,8
Kararsızım	28	15,6
Katılıyorum	58	32,4
Tamamen Katılıyorum	23	12,8
Toplam ²³	179	100,0

"Kur'an derslerinde makamlı okumaya (estetik okuyuşa) yer verilmelidir"

²¹ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genele oranı % 1,1'dir.

²² Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genele oranı % 1,1'dir.

²³ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 4 olup, bunun da genele oranı % 2,2'dir.

Tablo: 27

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	2	1,1
Katılmıyorum	5	2,7
Kararsızım	13	7,1
Katılıyorum	101	55,5
Tamamen Katılıyorum	61	33,5
Toplam ²⁴	182	100,0

"Kur'an derslerinin Mûsikî ile eş-güdümlü olarak öğretilmesini istiyorum"

Tablo: 28

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	8	4,4
Katılmıyorum	20	11,0
Kararsızım	54	29,8
Katılıyorum	66	36,5
Tamamen Katılıyorum	33	18,2
Toplam ²⁵	181	100,0

Alınan yanıtlar -tablo sırasıyla- tek tek incelendiğinde şunlar söylenebilir:

Katılımcıların büyük bir ekseriyeti, ders hocalarının, derslerin başlangıcında kendilerine bir miktar örnek Kur'an okuyuşu sunmasını arzu etmektedirler. Bu durum, ezber konuları için kaçınılmaz görünmektedir. Zira öğrencilerin, ezberleyecekleri dua, ayet ve surelerin düzgün okuyan birisi tarafından kendilerine belletilmesi, onların sonradan bu ödevlerini yaparken hatasız ve yanlışsız ezberlemelerine büyük katkısı olacaktır. Çünkü erbabınca bilindiği üzere; hafızaya bir kere galat nakşedilen bir metnin, bilahare tashih edilmesi, imkânsız denecek kadar zor olmaktadır.

İkinci olarak denekler, Kur'an derslerinde bazı pasajların (ki, bunlar gündeme ilişkin olabilir, geleceğe ışık tutmak için olabilir, öğrencilerin dikkatini çekmek düşüncesiyle olabilir; ya da o an için önemli olduğu varsayımıyla olabilir) tercümesinin yapılması ve biraz da bunların açıklaması ve yorumu üzerinde durulması, hatta tartışma ortamının yaratılması beklentisi içindedirler. Devamında ise, ezber olarak hazırlayacakları yerlerin Tefsir derslerinde işlenmesini, dolayısıyla Kur'an ve Tefsir derslerinin birbiriyle eş-

²⁴ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 1 olup, bunun da genele oranı % 0,5'tir.

²⁵ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 2 olup, bunun da genele oranı % 1,1'dir.

güdümlü olarak yürütülmesini talep etmektedirler. Bunlar çok ma- sum olduğu kadar, öğrencilerin iyi yetişmesinde ve ilerideki meslek hayatlarında kendilerine çok büyük faydalar sağlayacak önemli isteklerdir. İlgililer mutlaka bu talepleri göz önünde bulundurmalı- dırlar.

Öte yandan katılımcılar, birbiriyle -tersten- biraz farklı oranlarda olmak üzere; bir taraftan Kur'an derslerinde yüzünden okumaya ağırlık verilmesini talep ederken, diğer taraftan ezber konularının azaltılmaması; yani ya aynen kalması ya da artırılması beklentisi içindedirler. Biz birinci isteği -tecrübeye dayanarak- tarafımızdan tahmin edildiği gibi bulurken, ikincinin bizi biraz şaşırttığını itiraf etmeliyiz. Çünkü şu ana dek hep ezberlerden yana şikâyetlerle karşılaşılıyorduk ama bu kez böyle olmadı ve ezberlere yönelik memnuniyet fikri ortaya çıktı. Bu hususa, teklifler bahsinde tekrar değinilecek ve buna dair görüşler orada belirtilecektir.

Bir başka mevzu ise, hoca seçimi. Bu konuda deneklerin yaklaşık %80'e varan oranı Kur'an dersini alacakları hocanın kendileri tarafından belirlenmesini, yani kendilerine öğretim elemanını seçme hakkının tanınmasını isterken; yine bu öğrenciler, fakülte öğrenimi süresince bu dersi aynı hocadan alma hususunda karamsarlık yaşamaktadırlar ve/veya tereddüt göstermektedirler. Bizce bu durumun sürpriz olan yanı, -nispeti az da olsa- katılımcıların bir miktar fazlasının, Kur'an derslerini aynı hocadan görmek istemesidir. Bir de buna, hiçbir tercih şansı olmayanları eklemek lâzım gelir ki, onun da altında yatan sebep şudur: Bazı fakültelerde branşı Kur'an Kıraati olan uzman öğretim elemanı ya hiç yok veya tek bir taneden ibarettir. Bu da ayrıca özel olarak ele alınacak diğer bir sıkıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu faslın son konusu ise, Kur'an'ın okunma şekli hakkındadır. Öğrencilerin kahır ekseriyeti Kur'an'ın makamlı/hoş bir sadâ ile okunması taraftarıdır. Yine aynı kişiler, -sayı bir hayli düşse de- bu dersin mûsikî eşliğinde veya onun katkıları alınarak yapılmasının özlemini duymaktadırlar. Buna olumlu bakanlar, rakamsal olarak öndeler ama bu noktada kararsızların adedi hiç de azımsanmayacak bir yekûn tutmaktadır. Dikkate alınması gereken bu hususun daha geniş açılımına, bir başka vesileyle aşağıda yer verilecektir.

H- Hissedilen Eksiklik ve Aksaklıklar

Kur'an derslerinin işleniş sırasında; fakülte idarelerinin, diğer yetkililerin ve bilhassa ilgili öğretim elemanlarının dikkatinden kaçan ama öğrencilerin gözlemlediği hata ve noksanlıkların neler olduğunu tespit etmek amacıyla kendilerine şu sorular yöneltildi:

"Kur'an derslerinde günümüz teknolojisi (bilgisayar, kasetçalar vb.) yeterince kullanılmaktadır"

Tablo: 29

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	56	30,6
Katılmıyorum	83	45,4
Kararsızım	19	10,4
Katılıyorum	17	9,3
Tamamen Katılıyorum	8	4,4
Toplam	183	100,0

"Kur'an'ı öğrenmenizde şu öğretim yöntemlerinden hangisinin, sizin için diğerlerine göre en faydalı olacağına inanıyorsunuz?"

Tablo: 30

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Örnek Kur'an tilâvetlerini dinleme	72	42,4
Hocanın okuyup öğrencilerin dinlemesi	27	15,9
Tüm öğrencilerin sırayla okuması	48	28,2
Öğrencilerin kendilerini hazır hissedince okuması	5	2,9
Başka (Lütfen yazarak belirtiniz)	18	10,6
Toplam ²⁶	170	100,0

"Sizce Kur'an derslerinin sınavları nasıl olmalıdır?"

Tablo: 31

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Sadece ders hocasının önünde ve onun not vermesiyle	70	39,3
Ders hocasının da bulunduğu bir jüri gözetiminde	38	21,3
Başka alandan öğretim elemanlarının da bulunduğu bir komisyon huzurunda	3	1,7
Sınav yapılmaksızın yalnızca dersteki performansın değerlendirilmesiyle	59	33,1
Başka (Lütfen yazarak belirtiniz)	8	4,5
Toplam ²⁷	178	100,0

²⁶ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 13 olup, bunun da genele oranı % 7,1'dir. Ayrıca burada, cevaplardan biri ("Kıraati düzgün olan arkadaşların okuması" şıkkı), öğrencilerin hiçbir tarafından işaretlenmemiştir.

²⁷ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 5 olup, bunun da genele oranı % 2,7'dir.

Bizim de katıldığımız çok doğru bir saptama şudur ki, Kur'an dersleri İlâhiyat fakültelerinde teknolojik aygıtların en az kullanıldığı dersler arasında yer almaktadır. Hâlbuki internet ortamında en zengin malzemeye sahip olan ders konuları, Kur'an'a ait olanlardır. Ancak -ne hikmetse- hocalarımız bu olanağı ders ortamlarında kullanmamaktadırlar. Oysa her fakültede Kur'an/Kıraat derslerine özgü -laboratuvarı andıran- özel donanımlı bir sınıf meydana getirilebilir. Bu sınıfın temel karakteristiği, bir konservatuar dershanesinin niteliklerini taşıyor olmasıdır. Yani fakültelerimiz, pekâlâ; akustiği, ses düzeni, oturma şekli, bilgisayarı, işitme cihazları, audio-visual sistemleri vs. ile donatılan -lisan ve müzik odası biçiminde dizayn edilmiş- bir sınıfa sahip kılınabilirler.

Derslerin işleniş metodu konusunda katılımcılar, en fazla; tilâveti güzel, bu alanda ülkemizde ve dünyada tanınmış *kârî'/mukrî'*lerden Kur'an dinlemeyi arzu etmektedirler. İkinci olarak öğrenciler, kendilerinin sınıfta -ayrım yapılmaksızın- sırayla okumalarını istemektedirler. Üçüncü olarak da ders hocalarının kendilerine örnek okuyuşta bulunmasını talep etmektedirler. Dördüncü sırada ise yazıyla belirtilen özel istekler gelmektedir ki, bunun dökümü öneriler bahsinde incelenecektir. Son kategoride ise, sınıftaki arkadaşların, derse hazırlandıklarında Kur'an okumaları gelmektedir. Fakat bu, çok düşük seviyede kalmıştır. Burada enteresan bir husus göze çarpmaktadır ki, o da şudur: Aşlında bu sorunun cevap seçenekleri içerisinde bir şık daha vardı: "Kıraati düzgün olan arkadaşların okuması." Her nedense bu tercih hiç kimse tarafından işaretlenmeyerek tamamen boş bırakılmıştır. Kanaatimizce bu, psiko-sosyal bir gerekçeden kaynaklanmaktadır. Açıkçası öğrenciler, bu yolla bile olsa, sınıfta herhangi bir ayrımcılığa gidilmesine pek hoş gözle bakmamaktadırlar. Bu da ilginç bir öğrenci yaklaşım tarzı olarak kayda geçirilmelidir diye düşünüyoruz.

Kur'an dersi imtihanlarının yapılış tarzına ilişkin olarak da, denekler en çok, sadece ders hocalarının kendilerini değerlendirmesi taraftarıydılar. Bu gayet normal ve bizim de öteden beri arzu ettiğimiz haklı bir taleptir. Bunun ardından öğrenciler, sınava çekilme/alınma şeklinde değil de; derslerdeki katılım, etkinlik ve başarının, not takdirinde rol oynaması beklentisi içindedirler. Bir üçüncü eğilim ise, -bu ikisi kadar olmasa da- ders hocasının bulunduğu bir jüri önünde sınavın yapılması yönündedir. Başka hocaların yer aldığı bir komite huzurunda gerçekleştirilecek sınav ve yazı ile belirtilen diğer imtihan türlerinin, öğrenciler tarafından pek tercih edilen ve rağbet gören seçenekler olmadığı (tablodan) anlaşılmaktadır.

I- Kur'an-Mûsikî İlişisine Bakış

Genelde Dinî ilimler, özelde ise Kur'an Kıraati sahasında çalışanlar arasında en fazla tartışılan netameli konulardan biri de; "Kur'an okumada mûsikînin rolü veya yeri"dir. Nitekim bu mesele, birtakım çevrelerce bilinçsizce saptırılmakta ve çok yanlış biçimde; "teğanni" diye ifade edilmektedir. İlâhiyat öğrencilerinin bu husustaki kanaatleri şu sorularla test edildi:

"Güzel Kur'an okumanın Mûsikî ile doğrudan ilişkisi vardır"

Tablo: 32

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	7	3,8
Katılmıyorum	20	10,9
Kararsızım	42	23,0
Katılıyorum	98	53,6
Tamamen Katılıyorum	16	8,7
Toplam	183	100,0

"Mûsikî derslerinin güzel Kur'an okumaya olumlu katkı yapacağına inanıyorum"

Tablo: 33

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	8	4,4
Katılmıyorum	23	12,6
Kararsızım	40	22,0
Katılıyorum	91	50,0
Tamamen Katılıyorum	20	11,0
Toplam ²⁸	182	100,0

"Bugünkü şartlarda Din Görevlisi olacakların Mûsikîden anlaması gerekmektedir"

Tablo: 34

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Hiç Katılmıyorum	7	3,8
Katılmıyorum	13	7,1
Kararsızım	45	24,7
Katılıyorum	76	41,8
Tamamen Katılıyorum	41	22,5
Toplam ²⁹	182	100,0

²⁸ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 1 olup, bunun da genele oranı % 0,5'tir.

²⁹ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 1 olup, bunun da genele oranı % 0,5'tir.

Aslında her üç soruda da kararsızlar, hemen hemen aynı oranlar ve bunlar gözüde edilecek durumda değiller. Onları bu kayıtlı bir kenara bırakarak, üç soruda da bu konuya olumlu bakanların sayısının neredeyse aynı eşitlikte olduğu söylenebilir Dolayısıyla katılımcılardan çok iyimser yanıtlar alındı denilebilir. Bu itibarla şu sonucu çıkarmak hiç de yanlış olmaz kanaatini taşıyoruz: Hâlen İlâhiyat Fakültesi öğrencisi konumunda olan büyük çoğunluk, Kur'an okumayı estetik kaygılardan uzak düşünmüyor. Onlar; "güzel Kur'an okuma"nın, mûsikî ile doğrudan ilişkisi olduğu kanısındadır. Dahası; mûsikî bilgisinin, güzel Kur'an okumaya önemli bir katkısının olacağı fikrine sahiptirler. Ayrıca ve özellikle, ileride ve günümüz ortamında din görevlisi olarak vazife alacakların/yapacakların; -ölçüsü/seviyesi ne olursa olsun- mûsikî bilgisine sahip olmaları, bu birikimden mahrum kalmamaları; dolayısıyla bundan az veya çok anlamaları gerektiğine inanmaktadırlar. Bu çok doğru ve yerinde bir yaklaşımdır. Zira Kur'an tilâveti, mûsikî ile müthiş bir zenginlik ve ayrıcalık kazanır.

J- Güçlük Çekilen Noktalar

Nihayet, bu işin muhatapları olan öğrencilere; "Kur'an okurken en çok hangi konuda zorlanıyorsunuz?" diye son bir soru soruldu.

Tablo: 35

Cevap Şıkları	Katılımcı Sayısı	Geçerli %
Ezber yapmada	23	13,9
Harfleri düzgün çıkarmada	22	13,3
Tecvîd kurallarını uygulamada	6	3,6
Makam yapmada	79	47,6
Heyecanımı yenmede/rahat olmada	19	11,4
Nefes yetirmede	17	10,2
Toplam ³⁰	166	100,0

Tablodan anlaşıldığına göre; katılımcılar en fazla makam yapmada, sonra ezber yapmada, daha sonra mehâric-i hurûf (harflerin yerinden ve doğru telaffuzu) noktasında, ardından heyecanı giderip rahatlık sağlamada, peşi-sıra nefesi rantabl bir şekilde kullanmada ve en az da Tecvîd kâidelerini tatbik etmede sıkıntı çekmektedir.

Pek tabîidir ki, bunların bir kısmı, ciddî ve uzun soluklu eğitimi icap ettiren konulardır. Meselâ; Kur'an'ı herhangi bir makama göre okuma, Kur'an okurken nefesi verimli biçimde kullanma, kendini ve dinleyicileri sıkmadan rahat, akıcı, zevk veren ve dinlendiren bir

³⁰ Bu soruda boş bırakılan veya geçersiz sayılan cevap sayısı 17 olup, bunun da genele oranı % 9,3'tür.

okuyuş estetiğine sahip olma gibi özellikler, bugünden-yarına kısa zamanda ve pratik biçimde halledilecek/üstesinden gelinecek kazanımlar değildir. O bakımdan, bu vb. burada değinilmeyen diğer hususlar, ancak uzun vadeli ve gayretli çalışmaların mahsulü olabilir. Örneğin; Tecvîd İlmî'nin tanımlarından³¹ birinde -adetâ bu noktaya parmak basarcasına- bunun bir "meleke" olduğu vurgulanmaktadır. Güncel deyimle karşılığı, "alışkanlık" veya "bağışıklık" olan bu aşamaya, sistemli/düzenli bir eğitimle ve uzun sürede ulaşılabileceği bilinen bir gerçektir.

II. KONUyla İLGİLİ PROBLEMLER

2006-2007 Akademik Yılı'nın Bahar (II.) Dönemi itibariyle ülkemizdeki tüm İlahiyat fakültelerinin üçte birini (1/3'ünü), faal olanların ise %40'ını temsil eden bu anketten elde edilen veriler ışığında öne çıkan sorunlar şöyle sıralanabilir³²:

Günümüz Türkiye'sindeki İlahiyat fakültelerinde okuyan öğrencilerin çok büyük bir kısmı, yüksek tahsile başlamadan önce, özel bir Kur'an eğitimi almamış durumdadır. Dolayısıyla bu kurumlara devam eden ve sonuçta buralardan -bir şekilde- mezun olan kişiler arasında takdire şayan Kur'an okuyucuları³³, çok sınırlı sayıdadır ve bunların mevcudu gittikçe azalmaktadır. Öğrenimlerinin bu nihâî aşamasına gelmeden evvel Kur'an'ı ezberleme çalışması yapanlar, daha az miktarda olup; bunlar içerisinde hafızlığını yapmış, bitirmiş ve onu zayıflatmamak ya da hepten unutmamak için devamlı haslama (kuvvetlendirme ve koruma) çabası içinde olanlar ise, hakikaten parmakla gösterilecek kadar azdır³⁴.

³¹ Tecvîd İlmî'nin çeşitli tarifleri için bkz. İsmail Karaçam, *Kur'an-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri Mufassal Tecvid*, İstanbul 1991, s. 163-165.

Ayrıca metinde sözü edilen tanım, klâsik usulde Osmanlıca olarak yazılan ve halk arasında yaygın olarak *Karabaş Tecvîdi* diye bilinen Tecvîd kitaplarının tümünün ilk sayfasının kenarındaki şerhte yer almaktadır.

³² Burada zikredilen ve edileceklerin dışında, bu alanda daha başka ne gibi problemlerin olduğu hk. fikir edinmek için bkz. Muammer Erbaş, "**İlahiyat Fakültelerinde Kur'an ve Tefsir Öğretimi Sorunları**", *Kur'an ve Tefsir Etkinlikleri (IV. Koordinasyon Toplantısı, 11-13 Mayıs 2007, DEÜ İlahiyat Fakültesi/İzmir)*, İzmir 2007, s. 103-152.

³³ Bu ifadedden, *fem-i muhsin* sahibi *ehl-i Kur'an* niteliği taşıyan ve kendilerine *kârî'/mukrî'* (çoğulu: *kurrâ'/mukriûn*) denilebilecek kişiler kast edilmektedir.

³⁴ En azından 14 seneye yaklaşan bir süreden beri, bizzat bu işin pratiğinin içinde bulunan biri olarak, -gözlemlerimize dayanarak- üzüntüyle şu acı itirafı yapmak zorundayız: Şu ana dek C. Ü. İlahiyat Fakültesi'nde derse girdiğimiz sınıflarda Kur'an hafızı olan tek bir öğrenciye rastladığımızda bile çok seviniyor ve mutlu oluyoruz. Sözün burasında çok daha vahim bir gariplikten bahsetmek gerekirse, o da şudur: Oldukça mahdud sayıdaki bu hafızlardan bazıları, ya bu durumlarını gizleme ihtiyacı hissediyor; yani kendisinin hafız olduğunu bilinmesini istemiyor ya da bu ayrıcalığını geliştirme ve pekiştirme işine pek yanaşmıyor. Bunun nedenini sordüğümüzda ise, bunu Kur'an Kursu'nda geçirdikleri hiç de hoş olmayan hatıralarla izah ediyorlar. Açıkçası, belleklerinde kötü izler bırakan anılardan dolayı bu sıfatlarıyla anılmak ve övünmekten kaçınıyorlar.

Bu gerçek ortada ve buna ilâveten İlâhiyat fakültelerini bitirenlerin çoğunluğu (ki bu oran; hem buralarda okuyanlar, hem de sonrasında istihdam edilenler açısından bayanlarda daha fazladır) Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çeşitli kademelerinde görev alma durumuyla karşı karşıya iken; bu kişilerin, öğrenciliklerinin son basamağı olan bu fakültelerde Kur'an derslerinin vaziyeti, hem kemiyet hem de keyfiyet bakımından hiç de iç-açıcı durumda değildir.

Bunun başlıca sebepleri şunlardır:

Bir İlâhiyatçı için, -ileride ister bu alanda bir iş edinsin, isterse edinmesin- Kur'ân-ı Kerîm'in taşıdığı değer ne olduğu üzerinde, ideal manada durulduğu söylenemez. Kabul edilmelidir ki, bu bilinç eksikliği, Kur'an derslerinin -en azından bazı öğrenciler nezdinde- sıradan bir ders gibi algılanmasına yol açmaktadır. Kaldı ki, idarî bazı engeller de Kur'an derslerine hak ettiği önem ve ağırlığın verilmesine mâni olmaktadır.

İlâhiyat fakültelerinin üst yönetimlerinin, gerçekten müfredatta çok az yer tutan Kur'an ders saatlerini artırma yönünde samimî-ciddî gayretlere giriştiklerine dair henüz bir duyum alınmamıştır. Zamanla gündeme gelen program değişikliklerinin müzakere edildiği/konuşulduğu birtakım plâformlarda ise, Kur'an derslerinin daima geri plânda kaldığı gözlenmiştir.

İşin daha üzücü tarafı ise, ihtisas alanı Kur'ân-ı Kerîm Kıraati olan hocanın hiç bulunmadığı; bu yüzden Kur'an derslerinin diğer branşların öğretim elemanları (ki, umûmiyetle Tefsirciler) tarafından verildiği bazı fakültelerin varlığı tespit edilmiştir. Yine tek hocayla yetinilen, yani Kur'an derslerinin yalnız bir hocayla yürütüldüğü fakültelerin mevcudiyeti de ayrı bir mesele olarak önümüzde durmaktadır. Hâl böyle olunca; ders saatlerinin yetersizliği kantite, hocaların yokluğu veya ehliyetsizliği de kalite düşüklüğünü doğurmaktadır.

İlâhiyat fakültelerinde görev yapan Kur'an-ı Kerîm hocalarının kahir ekseriyeti, -ne hikmetse- akademik ünvana sahip olmayan kişilerden oluşmaktadır. Doğrusu, kariyer bu sahada olmazsa olmaz bir şart değildir ama niçin hep uzman, okutman ve öğretim görevlisi statüsündeki kişiler bu dersin hocası olarak istihdam edilmektedir diye de sormadan edemiyor insan... Bunu şu iki sebepten dolayı önemsiyoruz. Birincisi, bu dersin hocalarında -ne yazık ki- pedagojik formasyon noksanlıkları çok fazla. Bu da eğitim-öğretim yöntemleri konusunda zafiyete yol açıyor ve bu derslerin sevdirilmesinde, daha cazip hâle getirilmesinde, verimli geçmesinde ve başarının yükselmesinde olumsuz rol oynuyor³⁵. İkincisi ise, -

³⁵ Gerçi master, doktora ve üstü akademik kariyer sahibi olanlar, genellikle ve sadece ilgili bilim dalında çalışma yapmış oluyorlar; eğitim teknolojileri ve öğretim teknikleri konusunda -işin doğası icabı- kendilerini pek geliştiremiyorlar. Dolay-

öğretim üyesi azlığı/açığından istifadeyle- başka dalların öğretim üyeleri, özellikle Din Eğitimcileri bu kulvarda kendilerini yeterli ve yetkin görmekte ve söz sahibi olmak istemektedirler. Herhangi bir ihtiyaç hâlinde, meselâ; hizmet-içi eğitim seminerlerine bilirkişi olarak genellikle onlar davet edilmekte ve bu tür kurslarda daha çok onlar görev üstlenmektedir.

Şurası bir geçek ki, İlâhiyat fakültelerinin ders programları, gözardı edilmeyecek ölçüde ağırdır. Bu yoğunluk içerisinde öğrenciler, çok arzu etseler bile Kur'an'a yeterince vakit ayıramamaktadırlar. Buna bir de Kur'an ders saatlerinin müfredatta hakikaten çok az yer alıyor olması eklenince, bunu geliştirmek için öğrencilerin elinden pek fazla bir şey gelmiyor. Ayrıca onların kendilerine özgü diğer sorun ve sorumlulukları da buna elvermiyor olabilir.

Ancak tüm bunların ötesinde biz, yine de bunda en büyük etkenin hoca kaynaklı olduğu kanaatindeyiz. Bu faktör kapsamında şu nokta hatırdan uzak tutulmamalıdır: "Güzel Kur'an okuyan kişiden, iyi Kur'an hocası olur" mantığı, her zaman ve herkes için doğruluk değeri taşımaz. Bu yanlış payını göz önünde bulundurarak diyoruz ki; bu dersin sevdirmemesinde, hatta -bir adım daha ileri giderek- bundan nefret ettirilmesinde en büyük katkıyı, yine -maalesef- bu dersin hocaları yapmaktadır. Bunun kişisel bazda psiko-sosyal nedenlerinin yanısıra (ki, bunların derse taşınmasını asla kabul etmiyor ve mazur görmüyoruz); öğretici tarzda ders işlenmemesi, öğrencilerin notla tehdit edilmesi veya tersi bir durum olarak notun hiç gündeme getirilmemesi, derse devamın gevşek tutulması, teorik konuları bilen-bilmeyen, okumayı beceren-beceremeyen, ödevleri ve ezberleri yapan-yapmayan herkesin geçirilmesi, işin önemsenmemesi, dersin angarya şeylerle (gırgır-şamatayla) geçirilmesi, derste ders konularından çok başka şeylerden bahsedilmesi, kişisel kaprislerin ve takıntıların hoca-öğrenci münasebetlerine yansıtılması, bazen aşırı derecede idealist davranılarak dersin tilâvet ve kiraatten ziyâde meal-tefsir dersine dönüştürülmesi³⁶, hep aynı

siyla lisans öğrenimleri sırasında aldıkları/gördükleri pedagojik formasyon dersleri/bilgileriyle yetinmek zorunda kalıyorlar. Ancak kabul etmek lazım gelir ki, her tür ilmi araştırma, bir yandan o kişiye kendi sahasındaki bilgileri tazeleme ve artırma imkânı sunarken; öbür yandan diğer bilim, sanat ve teknoloji alanlarındaki ilerlemeleri de izleme fırsatı vermektedir. Buna bağlı olarak, yeni/çağdaş/modern eğitim metotları ve öğretim yöntemleri de bu kapsamda değerlendirilebilir. İşte normal yüksek tahsilin üzerine bu türden bir çalışma eklemeye olanağı bulamayanların, tabiatıyla bu avantajlardan mahrum kalacakları mülâhazasıyla bunları söyleme gereği duyduk. Aslında süreç içindeki gözlemlerimiz, bu dediklerimizi desteklemektedir.

³⁶ "Lafız önemli değil, anlam ve yaşam önemlidir" diyerek; güzel Kur'an okumayı gözden düşürmeyi amaçlayan bu yaklaşım, -maalesef- az da olsa bazı kişiler üzerinde etkili olmaktadır. Hâlbuki bir şeyi olumlu göstermek ve övmek için illâ da başka bir şeyi olumsuz göstermek ve yermek icap etmez ki... Benzer du-

yerlerin tekrar tekrar ezberlet(tir)ilmesi, yüzünden okumaya gerektiği kadar ağırlık verilmemesi; dolayısıyla öğrencilerin Tecvîd ve Kıraat İlmi'ne dair teorik bilgilere haddinden fazla boğulması ve bunlardan sorumlu tutulması, derslerde hocanın veya başka ünlü okuyucuların tilâvetlerine bolca yer verilmemesi (yani öğrencilere, taklit edebilecekleri kişilerin yeterince tanıtılmaması ve kulaklarının güzel okuyuş örnekleriyle doldurulmaması), mûsîkînin bu alan için çok önemli bir yardımcı unsur olduğu gerçeğinin anlatılmaması, üstüne üstlük mûsîkînin bazen kötü tanıtılması ve Kur'an Kıraatî'nde bunun yerinin olmaması gerektiğinin aşılması, -birkaçı hariç- fakültelerimizin tamamına yakınında Mûsîkî hocası bulunmadığı için, seçmeli de olsa bu dersin öğrenciler tarafından görülmemesi, derslerde teknolojik aygıtların neredeyse hiç kullanılmaması gibi olumsuz etmenler, bu ders çerçevesinde hoca eksenli problemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan öğrenci davranışları da diğer bir menfî âmildir. Bu noktada, öğrencilerin Kur'an derslerine karşı isteksizlik göstermeleri öne çıkmaktadır. Hayatın diğer cephelerinde olduğu gibi, onlara somut olarak daha fazla yararı dokunacak/kâr getirecek başka uğraşlar/dersler, kendilerine daha cazip gelmekte ve onlarla yoğun bir şekilde meşgul olmaktadırlar. Açıkçası pragmatizm, bu konuda da İlâhiyatçı gençleri sarmış, onlar üzerinde hâkimiyet kurmuş durumdadır. Dolayısıyla ilgilerini çok çeken şeylere/derslere daha fazla vakit ayıran öğrenciler, bu derse, beklenen alâkayı göstermemekte ve arzu edildiği kadar zaman ayırmamaktadır. Bu ilgi ve gayret eksikliği, hâliyle Kur'an derslerindeki verimi de düşürmektedir.

Bir başka mesele ise, öğrencilerin güzel Kur'an okuyacakları bir ortam bulamamalarıdır. Yani onlar için bol bol tatbikat yapacakları vesileler yaratılmamaktadır. Özellikle hazırladıkları aşırıları, âdet olduğu üzere halk arasında devamlı okunan sureleri, cemaatin önünde icra imkânı (mübarek gün ve geceler, evlilik ve sünnet merasimleri, mezuniyet ve kulüp etkinlikleri, bazı kutlamalar, fakülte içi ve fakülteler arası bazı programlar ve Kur'an okumayı ve ezberlemeyi teşvik eden bazı yarışmalar düzenlenerek öğrencilerde bir heyecan ortamı meydana getirmek gibi faaliyetlerde) bulabilecekleri birtakım prova bahaneleri sık aralıklarla oluşturulmamakta ve bunlara olabildiğince geniş fırsatlar tanınmamaktadır.

rum/hüküm, Kur'an dersleri bağlamında metin-mana ilişkisi için de geçerlidir. Zira bunlar birbirini nakzetmez, aksine tamamlar niteliktedir. Ama bu yanlış öğreti ve üslûp, -ne yazık ki- kimi öğrencilerin kekeleyerek Kur'an okuma aşamasında fakülteyi bitirmelerine; dolayısıyla daha doğru-dürüst Kur'an okumayı öğrenmeden İlâhiyat Fakültesi'nden mezun olanların çoğalmasına yol açmaktadır.

İlâhiyat fakülteleri arasında Kur'an derslerinin niceliği ve niteliği açısından bir uyumun olmaması da ayrı bir problemdir. Şöyle ki, Kur'an derslerinin saatleri ve muhtevası, fakülteden fakülteye değişiklik arz etmektedir³⁷. Gerçi üniversitelerin özerk yapısı ve buralarda görev yapan öğretim elemanlarının ders içeriklerini özgürce belirleme olanağına sahip olmaları, Kur'an derslerinin de farklı yöntem ve boyutlarda işlenebileceği sonucunu doğurmaktadır. Hocalara böyle bir demokratik hakkın verilmiş olması -serbest açılım imkânı sunduğu için- güzel bir şeydir; ancak fakülteler-arası yatay geçişlerde ve mezuniyet sonrasında, öğrencilerin Kur'an okuma becerileri ve ezber birikimleri açısından bunun çok sakıncaları görülmüştür. Dikey geçişler sırasında yaşanan sorunlar ise daha vahim boyutlardadır. Dahası; İlâhiyat Fakültesi'ni bitiren herkes, Kur'an bilgisi bakımından aynı seviyede ol(a)mamaktadır. Bu hâl, bazen öğrenciler arasında fırsat eşitliğini zedeleyen durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu farklılık, özellikle Diyânet'in yaptığı yeterlik sınavlarında göze çarpmaktadır.

III. KONUYA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yukarıda gerek anket dökümü yapılırken, gerekse elde edilen sonuçlar sıralanırken değinilen problemlere çözüm önerisinde bulunurken, sadece bu çalışma vesilesiyle tespit edilen sorunlardan hareket edilmeyecek; bilfiil hizmetin içinde kazanılan bunca yıllık iş deneyiminden yararlanılacak; ayrıca öğrencilerin ankette yer alan bazı sorulara -öyle istendiği için- verdikleri yazılı cevaplar da dikkate alınacaktır.

Öncelikle -konudan biraz saparak- radikal bir özlemle bu teklifler bahsine girmeyi uygun bulmaktayız. O da; İlâhiyat fakültelerinin, hiç vakit kaybetmeden yeniden yapılandırılması ve bu teşkilatlanma içinde mutlaka "*Din Hizmetleri Görevliliği*" diye ayrı bir bölümün açılmasıdır. Çünkü bu alanın görevlilerinin eğitimi, kendine has özellikler taşımaktadır. Dolayısıyla genel bir yüksek din eğitimi içinde, özellik arz eden bu sahada hizmet verecek elemanların istenilen manada yetişmesi çok zor gözükmektedir. Yeterli donanımı haiz olmayan bir din görevlisinin, toplumun dinî ihtiyaçlarını ne kadar karşılayabileceği; yani müşteri memnuniyetini hedef alarak verilecek hizmetin kalitesi, her daim tartışmaya açık bir konu olarak kalacaktır.

³⁷ Aslında İlâhiyat fakültelerinin ders programlarında *Kur'an Okuma* ve *Tecvîd* adıyla yer alan ve I, II, III. sınıflarda okutulan dersler birer kredilik olup, altı yarıyıldan alınması zorunlu olan dersler arasındadır. Son sınıfta; yani 7. ve 8. dönemlerde ise, seçimlik dersler içerisinde ve yine birer kredilik olan *Güzel Kur'an Okuma* dersi yer almaktadır. Böyle olmasına rağmen, uygulamada -fakülte yönetimlerinin tasarrufuyla- bazı ayrıcalıklar vardır ki; bu da nakillerde, okul bitirmelerde ve ardından iş edinmelerde bazı sorunların yaşanmasına yol açmaktadır.

Daha net ifade etmek gerekirse; Türkiye şartlarında ve bunun hinterlandı kabul edilebilecek yurtdışı din hizmetlerinde ağırlıklı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde vazife alacak/yapacak kişilerin, özellikle bu işleri yapmaya/yürütmeye yönelik olarak yeniden yapılandırılması beklenen İlâhiyat fakültelerinde, -en azından bir kısmında- yeni kurulacak ve lisans öğrenimi seviyesinde eğitim sunacak olan Din Hizmetleri Görevliliği Bölümü'nde okutulacak dersler ve bunların içerikleri, sözkonusu hizmetlerin özellik ve öncelikleri göz önünde bulundurularak saptanmalıdır. Bu dersler arasında uygulamaya ilişkin olanlarını verecek kişilerin de, kesinlikle işin içinden gelen meslekî tecrübeye sahip hocalar olması lâzımdır. Çünkü bazı şeyler var ki, bunların öğretilmesi için çoğu zaman kitabî bilgi yeterli olmamakta, muhakkak pratik iş deneyimi gerekmektedir.

Bununla da yetinilmeyerek; Lisansüstü eğitim, Din Hizmetleri sahasında çalışacaklar için kaçınılmaz bir şart olmalıdır. O da yine yeni bir düzenlemeyle gerçekleştirilmelidir. Şöyle ki, aynen lisans eğitiminde olduğu gibi yüksek lisans düzeyinde de Sosyal Bilimler Enstitüleri bünyesindeki bölümlere bir de "*Din Hizmetleri Anabilim Dalı*" eklenir ve Diyanet'in Haseki türü eğitim merkezleri, yukarıda sözü edilen bölümlerin açıldığı İlâhiyat fakültelerinin bulunduğu yerlerde kurulur veya -tersi bir yol izlenerek- hâlen faal olan eğitim merkezlerinin bulunduğu yerlerdeki enstitülere; dolayısıyla İlâhiyat fakültelerine bağlı olarak bu bölümler açılır³⁸. YÖK ve Diyanet'in aralarında yapacakları muhtemel bir protokol doğrultusunda- ortaklaşa koordinasyonu yeni bir kurumsal kimliğe kavuşacak olan bu eğitim merkezlerine kabul edilecek Diyanet personeline³⁹, ilgili

³⁸ Şimdilik altyapısı hazır vaziyette olduğundan en kısa zamanda uygulama imkânı bulabilecek pratik bir öneri yapmak gerekirse, şu söylenebilir: Diyanet'in hâl-i hazırda mevcut ve faal 17 Eğitim Merkezi'nden 10 tanesi, şu an eğitim-öğretime açık olan İlâhiyat fakültelerinin yer aldığı illerde bulunmaktadır. Bunlar; Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Konya, Kayseri, Samsun, Erzurum, Elazığ ve Şanlıurfa'dır. Van'da bir süredir eğitim-öğretim kesintiye uğradığından, Antalya'da ise açılma yönünde henüz bir gelişme olmadığından buralardaki İlâhiyatlar hakkında -belirsizlik sebebiyle- bir şey diyemiyoruz. Ancak zikredilen şehirlerdeki Diyanet Eğitim Merkezleri ile o kentlerdeki üniversiteler, dolayısıyla fakülteler, bu işe başlamak için şimdiden bir işbirliği girişiminde bulunabilirler diye düşünüyoruz. Bunların dışında kalan Bolu, Manisa, Trabzon, Kastamonu, Tekirdağ ve adı geçen diğer iki Eğitim Merkez(ler)ini Diyanet başka amaçlar (örneğin; daha kısa süreli ve alt seviyeli hizmet-içi eğitim kursları/seminerleri) için kullanabilir. (Bu bilgiler D.İ.B.'nin resmî internet sitesinden alınmıştır.)

³⁹ Bu, bir zamanlar M. Said Yazıcıoğlu'nun Diyanet İşleri Başkanı olduğu dönemde yalnız İstanbul-Haseki Eğitim Merkezi'nde özel sınıflar oluşturulmak suretiyle kısmen yürürlük imkânı bulan bir uygulamanın daha kapsamlı ve kalıcı yeni bir versiyonu olacaktır. Buna göre; ilgili enstitülerin bu anabilim dalında açacağı tezsiz yüksek lisans programlarını kazanan öğrencileri, Diyanet, -yapacağı yeni düzenlemeyle- eş-zamanlı olarak eğitim merkezlerine kursiyer sıfatıyla doğrudan

üniversiteyle eş-güdümlü olarak hazırlanacak lisansüstü eğitim programı çerçevesinde; bazı dersleri İlâhiyat'tan almak, bazı dersleri de eğitim merkezinde görmek suretiyle "Tezsiz Yüksek Lisans" yapma hakkı tanınmalıdır. Böylece hizmet-içi eğitim kapsamında 30 ay gibi bir zaman öğrenim görecek olan Diyânet personeli, bu süre zarfında bilgi ve becerisini artırarak/geliştirerek hem meslekî formasyon sertifikası kazanacak, hem de master derecesi-ne/diplomasına sahip olacaktır. Bu atılım, hem o kişilerin "nitelikli din görevlisi" olması yolunda kendilerine çok büyük bir yarar temin edecek, hem de onlara özlük hakları bakımından önemli katkılar sağlayacaktır.

Biz, -bu şekilde bir bölüm ayırımına gidilerek- din görevlilerinin gerek lisans, gerekse lisansüstü düzeyde -görevin icabı doğrultusunda- özel bir eğitimden geçmesini arzu ediyoruz. Ancak bu tür bir eğitim programı içerisinde Kur'ân-ı Kerîm öğretiminin önemli bir ayrıcalık taşıyacağına ve üzerinde hassâsiyetle durulan en temel ders olma özelliğini kazanacağına inanıyoruz.

Bu spesifik önerinin ardından normal İlâhiyat öğrenimine gelince; söze önce ders saatlerinin azlığından başlamalıyız. Zira hoca ne denli mükemmel/ehliyet ve liyakat sahibi olursa olsun; vakit ve imkânlar yetersiz olursa, beklenen hedefe ya çok zor varılır ya da hiç varılamaz. Bu yüzden, İlâhiyat fakültelerindeki Kur'an derslerinin tümünün dört sınıfta da zorunlu dersler kapsamına alınmasını ve saatlerinin en az ikişer saat artırılmasını talep ve teklif ediyoruz. Bir başka söyleyişle; ayırım yapılmaksızın bütün İlâhiyat fakültelelerinin lisans öğrenimi seviyesindeki her sınıf ve döneminde Kur'an dersleri, mecburî olmak kaydıyla 4 (dört) krediden aşağı olmamalıdır.

İlâhiyat fakültelerinde okuyan öğrencilerin, öğrenimleri sırasında yapacakları yatay ve dikey geçişlerde intibak zorluğu yaşamamak, mezuniyetleri sonrasında ise Kur'an müktesebatı bakımından eşitlik(i) sağlamak için ortak müfredat hazırlanmalıdır. Bu amaçla evvelâ, "Kur'ân-ı Kerîm Kıraati"nin, bağımsız bir anabilim dalı olması yönünde bütün İlâhiyat fakültelerinde ciddî bir adım atılmalı ve bu, en kısa zamanda hayata geçirilmelidir⁴⁰. Bunun tahakkuku ve tescilinin ardından, nasıl ki; bazı bilim ve/veya anabilim dallarının koordinasyon toplantıları yapılıyorsa, Kıraat için de ülke çapın-

kabul eder. Ancak bu kişiler, eğitim süresince Diyanet'in sözleşmeli personeli kimliğine kavuşur. Sonrasında ise adı geçen kurum, lisansüstü eğitim ile hizmet-içi eğitim kursunu başarıyla tamamlayan elemanları, uygun göreceği kadroya daimî statüde atar.

⁴⁰ Bilebildiğimiz kadarıyla *Kıraat Anabilim Dalı*, tek örnek olarak yalnızca Atatürk Üniversitesi (Erzurum) İlâhiyat Fakültesi'nde bulunmaktadır. Bunun, ayırım yapılmaksızın tüm fakültelerimize yaygınlaştırılması, önde gelen beklentilerimiz arasındadır.

da böyle bir zirve organize edilmelidir. Gerçekleştirilecek bu toplantıya Diyanet yetkilileri de davet edilmelidir. Sonuçta onların görüşleri de alınarak her sınıf ve dönem için ayrı ayrı belirlenmiş yeni bir Kur'an ders(ler)i programı oluşturulmalı ve bu, yetkililere sunulacak fakültelerde uygulamaya sokulması temin edilmelidir.

Muhtemel çerçeve programda şu hususlar göz önünde bulundurulmalıdır:

İlâhiyat Fakültesi'ne gelen her bir öğrenci, Kur'an dersleri kapsamında Kur'ân-ı Kerîm'i bir kez olsun sınıfta ve hoca gözetiminde okuyarak veya dinleyerek hatmetmelidir. Bunun için yüzüne okuma derslerinin programı yapılırken, Kur'ân-ı Kerîm'in tümü 4 sene/ye/8 döneme paylaştırılacak biçimde bir ayarlamaya gidilmelidir.

Öğrencilere Kur'an'dan ezberlet(tir)ilecek kısımlar, Diyanet temsilcilerinin tavsiyeleri doğrultusunda belirlenmelidir. Çünkü Diyanet tarafından yapılan çeşitli mülâkatlarda, kurum yetkilileri sorumlu tutacakları yerleri bu şekilde bildirirlerse, ona göre bir düzenlemeye gidilir. Aksi takdirde, bazı alanlarda 'yeterli(li)'k'i ölçmek için yapılan bu tür sözlü belge sınavlarında adalet ilkesi zedelenmiş olur⁴¹. Bu bağlamda öğrencilerin, her dönemde/yarıyılıda ortalama 10 sayfa tutarında Kur'an ezberi yapmaları hedeflenmelidir.

Yine Kur'an derslerinin müfredatı hazırlanırken, Tecvîd kapsamında yer alan teorik kuralların tümü olabildiğince detaylı bir şekilde, Kıraat'e dair önemli bulunan bazı temel bilgilerin ise özet hâlinde I. sınıfta verilmesi; yani ilk birinci ve ikinci yarıyılıda işlenmesi plânlanmalıdır.

Programa yönelik son bir husus da, bunların bir ders kitabı içinde yer alması olacaktır. Şimdiye dek çoğu fakültede Kur'an'a mahsus derli-toplu bir eserin takip edilmediği ve bundan sorumlu tutulmadığı gözlenmiştir. Tecvîd kaideleri ve Kıraat İlmi'nin ana konularını ihtiva eden nazariyat ile Dinî Mûsikî'ye veya Cami Mûsikîsi'ne; özellikle "güzel Kur'an okuma usulleri"ne ilişkin bazı temel bilgilerin yer alacağı bu ana ders kitabında, sınıflar ve dönemler itibariyle tüm İlâhiyatı kapsayan ezber ödevleri bulunmalıdır⁴². Öyle ki, bu kitap, öğrencinin İlâhiyat tahsili boyunca yanından hiç ayırmayacağı önemli bir kaynak olmalıdır.

⁴¹ Sözelimi, bu tür imtihanlarda Kur'ân-ı Kerîm'in 30. cüzü bütünüyle; yani Nebe' ve Nâs arasındaki surelerin tamamının, sınav kapsamında adaylara sorulmakta olduğu duyumlarını almaktayız. Ancak vâkıf olduğumuz kadarıyla, mezkûr yerler, hiçbir İlâhiyat fakültesinde tümünden ezberlettilmemektedir.

⁴² Bu noktada Demirhan Ünlü'nün *Kur'ân-ı Kerîm'in Tecvidi* (Şamil Dağıtım, yer ve tarih yok) ile Abdurrahman Çetin'nin *Kur'an Okuma Esasları -Tecvid-* (Aksa Yayınları, İstanbul-Bursa 1997) kitapları örnek alınabilir.

Yüzüne okuma derslerinde ise, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları arasında çıkan Hacı Hasan Rıza Hattı ve Türkiye Diyanet Vakfı'nın yayınladığı Hafız Osman Hattı Kur'ân-ı Kerîm'ler, öğrencilere tavsiye edilmelidir. Zira bu Kur'an'lar, hatadan

İlâhiyat fakültelerinin her birinde -deyim yerindeyse- bir Kur'an/Kıraat Laboratuvarı oluşturulmalıdır. Bu çok zor bir şey olmasa gerektir. Bunun için yapılacak iş, sınıf hacmindeki bir mekânın birtakım değişikliklerle yeni bir çehreye kavuşturulmasından ibarettir. Bu sınıf; audio-visual sistemleri olan bilgisayar, VCD, DVD ve kaset-çalarlar, hoparlör ve mikrofon aksamı bulunan ses düzeni, tepegöz cihazı, sesli ve görüntülü araç-gereçlerin konulacağı dolap ve yazılı/basılı dokümanların yerleştirileceği küçük bir kitaplık ile donatılmalıdır. Ayrıca burada, bir cemiyette topluluğa aşır tilâveti provalarının yapılacağı rahat Kur'an okumaya elverişli bir kürsü de yer almalıdır. Buranın aynı zamanda bir konservatuar sınıfını andıracağı düşüncesinden hareketle; iç mekânın sıra düzenlemesi, oturma şekli ve ses akustiği de ona göre tasarlanmalıdır. Bu birimin tanzimi ve tezyinatı hususunda üniversitelerin Müzik, İletişim, Mimarlık-Mühendislik, Elektrik-Elektronik ve Bilgisayar bölümlerinden yardım ve destek alınabilir.

Kur'an öğreniminde hoca faktörü en önemli konudur. Bu noktada şunu belirtmekte yarar var: "*Kötü öğrenci yoktur, kötü hoca vardır.*" Bu itibarla şikâyetlerin tamamına yakınının altında hocalardan kaynaklanan sorunlar yatmaktadır. Kur'an öğretimi, tıpkı sanat eğitime benzer; dolayısıyla çok hassas bir mevzudur, en ufak bir hatayı bile kabul etmez. Ama bu hassasiyet, galibâ bugün pek gözetilmiyor. O bakımdan, işe İlâhiyat fakültelerine alınacak hocaların seçiminden başlanmalı ve bu hususta çok dikkatli davranılmalıdır. '*Ehil olma*' kriterinin dışında, hatır-gönül işi asla bu alana karıştırılmamalıdır.

Bu ilkedен hareketle, İlâhiyat fakültelerinde Kur'ân-ı Kerîm dersleri vermek üzere istihdâm edilecek kişilerde; yani geleceğin öğretim elemanı adaylarında başlıca şu özellikler aranmalıdır:

Kur'an hocası, öncelikle ve kesinlikle *Hâfız-ı Kelâm* olmalıdır. Hem de sıradan bir hafız değil, çok kuvvetli bir hıfza malik bulunmalıdır.

İlâveten hoca, çok güzel bir Kur'an okuma yeteneğine sahip olmalıdır. Hoş sadâsının/sesinin yanısıra düzgün ve pürüzsüz kıraatıyla göz dolduran, takdir toplayan ve tam manasıyla fem-i muhsin sahibi ehl-i Kur'an biri olmalıdır.

Buna yardımcı bir unsur olarak da, -çok derinliğine olmasa bile temel nazariyat bilgileri ve ana makamlar çerçevesinde- o, *mûsıkî kûltürüne* vâkıf olmalı ve hiç olmazsa bunlardan birkaçını icra etme becerisini göstermelidir.

uzak düzgün bir yazıyla kaleme alınmış (sanatsal açıdan hüsn-i hatta sahip) olmaları hasebiyle son derece sıhatlidirler. İşte bu niteliklerinden dolayı, öğrenciler ve halkımızın bireysel okuma ve çalışmalarında bu Mushaflara başvurularının teşvik edilmesinde büyük faydalar vardır.

Düzgün Kur'an okumanın ötesinde, Kur'an hocası olacak kişinin, ayrıca bu işin öğretim tekniklerini bilip-bilmediği çeşitli yöntemlerle test edilmelidir. Çünkü güzel Kur'an okuma kabiliyetini hâiz olmak ve bunun usûllerini bilmek kadar, bu marifeti başkalarına aktarma; yani Kur'an öğretim metodlarından haberdâr (pedagojik formasyon sahibi) olma da bu işte çok önemlidir.

Bu vb. hasletlerin sınanacağı ciddî bir elemenden sonra göreve kabul edilmesi umulan bu hocadan, Kur'an derslerini şu esaslar çerçevesinde vermesi arzu edilir ve beklenir:

Her şeyden önce Kur'an hocası, sadece öğreticiliği ile değil, eğitici yönü ile de örnek bir insan olmalıdır. Kıyafeti, konuşması ve davranışları, meşguliyet sahasıyla tıpatıp örtüşmelidir. Zarif kişiliği, sevecenliği, yumuşak huyluluğu ile kendini, dersini ve Kur'an'ı sevdirmesini bilmelidir. Öyle ki, öğrenciler, onun şahsında Kur'an ah-lâkını ve onun verdiği huzuru hissetmelidirler.

Kur'an hocası, derse tam vaktinde girmeli ve kendisine tanınan sürenin bir anını bile boşa harcamamalıdır. Bu özenin, bir hak-hukuk ve vebal meselesi olduğunu, başta kendisi bu hususlara riayet ederek öğrencilere göstermelidir.

Her ders öncesinde hoca bir miktar Kur'an okumalıdır. En uygunu, öğrenciler yüzünden okumaya başlamadan evvel mukaddimeyi/girişi her zaman hocanın yapması veya başka meşhur *kurrâ*'dan örnek Kur'an tilâveti dinlettirmesidir. Ama seçilecek parça, mutlaka o gün yüzünden okunacak pasajlardan oluşmalıdır. Yani o dersin ilk birkaç ayeti, -örnek olması bakımından- ya hoca tarafından okunmalı veya öngörülen diğer okuyucuların kıraatlerinden biraz dinlettirilmelidir.

Hoca, öğrencilerin gerek ezber ödevlerini vermeleri, gerekse yüzüne okumaları esnasında yanlış okuyuşlara kesinlikle göz yummamalı; bunlara hemen müdahale edip düzelt(tir)melidir. Üstelik hoca bunu kendisi de yapmayıp, öğrenciyi zorlayarak; olmazsa sınıfa sorarak; onların hatayı bulmalarını sağlamalı ve doğru kıraatin nasıl olması gerektiğini kendilerinin söylemelerine imkân tanımalıdır. Dahası, burada ne tür bir kuralın olduğu -şok tedbirle-gündeme getirilip açıklamalıdır. Çünkü böylesi durumlarda öğrenilen ya da hatırlanan şeyler akılda daha kalıcı olmaktadır.

Hoca hangi sınıf ve düzeyde olursa olsun; halk arasında "*namaz duaları ve sureleri*" diye bilinen kısa ezberleri, önce kendisi okuyup, ardından öğrencilere *koro* hâlinde tekrar ettirmelidir. Her akademik yılın başında 'Sübhâneke'den başlayıp, her hafta (15 dakika kadar vakit ayırarak) bir dua/kısa sure ele alınmak suretiyle nereye kadar gidilirse, bunlar sene sonuna dek işlenmelidir. Zira bunların üzerinden ne kadar geçilse azdır. Çünkü hem günlük ibadetlerde en sık okunan, hem de en fazla yanlış ezberlenen yerler buralardır.

Sebebi ise, bunlar, ya anne-babalardan öğrenilmiştir veya ehliyet-siz kişiler tarafından belletilmiştir. O nedenle çocukluktan gelen bir sürü galat (ağız/telaffuz bozukluğu) bugünlere taşınmıştır. İşte bunlar burada ve şimdi düzeltilmezse, bundan sonra -büyük ihtimalle- başka yer ve zamanda tashih imkânı bulamayacaktır

Hoca, derslerde yüzünden okumaya olabildiğince ağırlık vermelidir. Okuyuş şekli ise, Tertîl/Tahkîk üzere (ağır ağır/tane tane) olmalıdır. Hızlı okuma alışkanlığı olanlar yavaş okumaya yönlendirilmeli ve onlara gayet açık ve anlaşılır okuma melekesi kazandırılmalıdır. Bu hususta zorlananlar olacaktır ama bu mesele bir şekilde çözülmelidir. Çünkü Kur'an kıraati için her şeyin başı, düzgün okumayı becerabilmektir. Bu halledilince, diğer ezberler de doğal olarak sağlıklı biçimde yapılacaktır diye düşünüyoruz.

Hoca, öğrencilere vereceği ezber konularını, onları bundan sorumlu tutmadan evvel mutlaka sınıfta kendisi okumalı ve tilâveti iyi olan öğrencilere de birkaç kez okut(tur)malıdır. Böylece o ödevi yapacak kişiler, oranın telaffuzundaki hataları(nı) asgarîye indirme olanağı bulmuş olacak; en azından o parçayı ezberlerken -büyük olasılıkla- oraya yabancılık çekmeyeceklerdir.

Gerek yüzüne okuma, gerekse ezber konuları içinde dikkat çekilmesi gereken bazı dua/ayet/surelerin mealleri ve kısa yorumları derslerde gündeme getirilebilir; hatta öğrencilerin bu mevzudaki görüşleri alınarak tartışma ortamı da yaratılabilir. Ama bu sık olmamalı ve asıl programı/dersleri aksatmamalıdır. Bu yola başvurmak, dersleri monotonluktan uzaklaştıracağı gibi, öğrencilerde Kur'an şuurunun gelişmesine de önemli katkısı olur.

Ayrıca Tefsir dersleri bu hususta destek kılınabilir. Şöyle ki, Tefsir kapsamında işlenen meal ile eski ve çağdaş metin derslerinin konuları, ilgili öğretim elemanları tarafından seçilirken, o ders hangi sınıfta verilecekse, o yıl/dönemin ezber konuları göz önünde bulundurularak bir program ayarlaması yoluna gidilebilir. Kur'an dersi hocalarıyla Tefsir derslerine giren öğretim elemanları çok basit bir işbirliği ile bu ortamı rahatlıkla hazırlayabilirler. Bu koordinasyon/eş-güdüm neticesinde öğrenciler; hem ezberledikleri yerlerin manasına vâkıf olacaklar, hem de -aşinalık kazandıkları için- oraları kolayca ezberleyeceklerdir.

Birden fazla Kur'an/Kıraat öğretim elemanı bulunan ve fizikî mekânları müsait olan fakültelerde öğrencilere Kur'an hocasını seçme fırsatı verilmelidir. Zaten Kur'an derslerinin kredileri çok az, bu dersin hocalarının ders yükü de çok hafiftir. O halde bir sınıfın Kur'an dersi aynı anda/saatte ikiye bölünerek, öğrencilerin bir kısmı bir Kur'an hocasıyla beraber derslikte, diğer kısmı da öteki hocayla birlikte özel Kur'an sınıfında dönüşümlü olarak ders yapabilirler.

Ayrıca hocalar, bugünkü öğrenci potansiyeliyle öğrencilerle birebir ilgilenebilirler. Hatta Kur'an hocaları bunu, yani öğrencilerle tek tek meşgul olmayı prensip edinmelidirler. Nitekim bu işin evveliyatındaki klâsik öğretim metodlarında özel ders verme yöntemi, yani müşafehe (ağızdan-ağıza, kulaktan-kulağa) yoluyla öğrenim vardır. Sema (işitme/duyma), arz (sunma) ve kıraat (okuma/dinleme) usullerinin günümüz şartlarında ve mevcut halleriyle İlâhiyat fakültelerinde uygulanması pekâlâ mümkündür. Zira buradaki öğrenci sayıları, rakamlarla ortadadır.

Bunun ötesinde hocalar, özellikle temeli sağlam, ağız düzgün, güzel Kur'an okuma potansiyeline sahip öğrencilerle daha fazla ilgilenmelidir. Böylesi bir çalışmada, önce onların bu yeteneklerinin farkına varmaları sağlanmalı, sonra da bunun gelişmesine yardımcı olunmalıdır. Bundan daha önemlisi ise, bu konuda oldukça zayıf durumda olan öğrencilerle alâkadar olma meselesidir ki, bu, bir görev sorumluluğu ve aşkı içinde yapılmalıdır. Çünkü o öğrenci okuldan bir şekilde mezun olduğunda, o, Kur'an hocasının eseri olacaktır; bundan kaçış/kurtuluş olmadığı gibi, bunun mazereti de yoktur. "Kur'an hocanız kimdi?" diye sorulunca, ilgili hocanın ismi verilecektir. Ardından ne denileceğini tahmin etmek zor değildir. Öyleyse bu tür öğrenciler de, özel gayretlerle ne kadar disipline edilip geliştirilirse, o kadar hayırlı bir hizmet yapılmış olur.

Adeta birer Kur'an okuma/çalışma laboratuvarı gibi kullanmaları için sınıflar öğrencilere tahsis edilmelidir. Mademki "okullar, öğrencileri hayata hazırlayan kurumlardır"; o takdirde bu misyonu işler hale getirmek lâzımdır. Bunun için fakülte-içi ve dışı faaliyetlere; bu arada güzel Kur'an ve ezan okuma ile hafızlık yarışmalarına ağırlık verilmelidir. Öyle ki, öğrencilerin bu tür etkinliklere yüksek tahsillerinin daha ilk günlerinden itibaren katılmaları teşvik edilmelidir ki, mezun olduklarında bildikleri şeyleri halkın önünde icra etmekten aciz kalmasınlar ve toplumun kendilerinden beklediği bazı hizmetleri yapmaktan çekinmesinler. Dahası, meslek hayatına atıldıklarında acemilik (sıkıntı ve sıkılganlık) yaşamasınlar ve herhangi bir güçlük karşışmasınlar.

Son olarak, öğrenci başarılarının değerlendirilmesine gelince; bu hususta değişik uygulamaların varlığından söz edilebilir. Şahsî tecrübelerimiz ile öğrenci beklentilerini birleştirerek şu öneride bulunabiliriz: Öğrencinin sınıf içinde gösterdiği performans muhakkak göz önünde bulundurulmalıdır. Dersteki durumuna ilâveten, öğrenci yine de sınava alınmalıdır. Ama bunu yalnızca ders hocası yapmalıdır. Jüri oluşturmak, komisyon kurmak, imtihanlarda gözlemci buldurmak vs. gibi ek önlemler, öğrencileri sınav stresine soktuğu gibi, o hocaya da alenen yapılmış bir saygısızlık olacaktır. Niçin öteki derslerde böyle bir yola başvurulmuyor da Kur'an derslerinin

sınavlarında bu tür garip uygulamalar devreye sokuluyor?! Bu güvensizlik nedendir acaba?! Fakat herhangi bir şikâyet hâlinde veya şüpheli bir durumda ya da anormal bir olayda, yetkililer gerekli tedbirleri alabilirler ama bu asla yaygınlaştırılmamalı ve bir kural haline getirilmemelidir. Açıkçası öğrencinin sınavda olabildiğince rahat edebileceği bir ortam oluşturulmalıdır. Bu da ancak yakından tanıdığı/iyi bildiği ders hocasının karşısında/önünde gerçekleşir. Başkaları bu işe kesinlikle karıştırılmamalıdır.

Yukarıda bir vesileyle belirtildiği üzere; yüzünden güzel okumaya, derslerde ağırlık verildiği gibi, sınavlarda da aynı oranda ağırlık verilmelidir. Buna göre; imtihanlarda öğrenci başarılarının değerlendirilmesinde, Kur'an derslerinden öğrencilere takdir edilecek sayısal değerler konusunda şu yol izlenebilir: 100 (Yüz)'lük not sistemine göre; yüzünden okumaya 60, Ezberlere 30 ve nihayet Tecvîd bilgisine de 10 puan uygun görülebilir. Teorik bilgiler ise, ancak kişi yüzüne ve/veya ezber okuyuşlarda yanlış yaptığında sorulmalıdır. Yoksa uygulamada hataya düşmeyen öğrenci, durup-dururken Tecvîd ve mehâric-i hurûftan test edilmemelidir. Yani, nazârî bilgiler, tatbikatta aksaklık görüldüğünde sorgulanmalıdır. Zaten bunları öğretmenin gayesi de, okumaya yansıtılmasını beklemek olmalıdır.

Şayet talebenin Kur'an okuyuşu zayıf, dolayısıyla bu dersteki durumu hiç de iç-açıcı değilse; buna karşı alınacak tedbir, fakültenin henüz ilk zamanlarında devreye sokulmalıdır. Bununla şunu demek istiyoruz: Öğrenci, (hak ederek veya etmeyerek) birtakım gerekçelerle I. ve II. sınıflarda Kur'an dersinden geçmiş ama III. ve IV. sınıflarda kalmış ya da tam tersi olmuş. Yani, bir kısım öğrencilerin gelişim sürecinde bazen açık bir dengesizlik müşahade edilmektedir. Bunların hangisi doğru; öğrencinin başarılı sayıldığı mı, yoksa gerçekten başarısız olduğu mu? O nedenle; -öğrencinin çalışması, tembelliği ya da şahsî/ailevî sorunlarından kaynaklanan özel hâllerini bir yana bırakarak- diyoruz ki, böylesi bariz tutarsızlıkların önüne geçmek için; öğrenci Kur'an okuma konusunda birçok bakımdan hakikaten eksik ve/veya yetersiz görülüyorsa, o, fakültenin daha ilk dönem ve yıllarında uyarılmalı ve ders(ler)de bırakılmalıdır. Böylelikle o, daha işin başından kendisini tanımış olsun ve ilerisi için önlemini almaya yönelsin.

Sonsöz:

Gelecek nesillerin zihninde ve gönlünde güçlü bir temele dayanan sağlıklı bir Kur'an bilgisi ve birikiminin oluşması,

Örgün ve yaygın eğitimin bütün kademelerinde, bu arada İlâhiyat fakültelerinde ideal manada bir Kur'an bilincinin gelişmesi,

Bu iz-düşümün bir uzantısı olarak, insanımızın fikir dünyasında ve hayatında Kur'an'ın daha fazla yer etmesi en büyük temennimizdir.